

PAPER DETAILS

TITLE: GENÇ BASKETBOLCULARIN OYUNDA KALMA SÜRELERİ İLE HEDEF PERSPEKTİF YAKLASIMI, YASAM DOYUMU VE ALGILANAN MOTİVASYONEL İKLİM ARASINDAKİ İLİSKİ.

AUTHORS: Turhan TOROS

PAGES: 50-63

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/151356>

GENÇ BASKETBOLCULARIN OYUNDA KALMA SÜRELERİ İLE HEDEF PERSPEKTİF YAKLAŞIMI, YAŞAM DOYUMU VE ALGILANAN MOTİVASYONEL İKLİM ARASINDAKİ İLİŞKİ

Turhan TOROS

Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, genç basketbolcuların müsabaka sırasında oyunda kalma süreleri ile hedef yönelimleri, algılanan motivasyonel iklim ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Araştırmaya, 2003 yılında Konya’da yapılan Türkiye Genç Erkekler Basketbol Şampiyonasına katılan, yaş ortalaması 16.34 ±1.46 yıl olan, 16 takımdan 187 genç erkek basketbolcu katılmıştır. Basketbolcuların hedef yönelimleri “Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği_SGEYÖ”, algılanan motivasyonel iklimleri “Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği_SAMIÖ” ve yaşam doyumları “Yaşam Doyumu Ölçeği_YDÖ” ile değerlendirilmiştir. Ayrıca, basketbolcuların oyunda kaldığı süre ise “Türkiye Basketbol Federasyonu Müsabaka İstatistik”leri bölümünden alınarak değerlendirmeler yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, betimsel istatistikler ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, genç basketbolcuların oyunda kalma süresi ile yaşam doyumu arasında pozitif ilişki ($r = 0.460$; $P < 0.00$) ve oyunda kalma süresi ile ustalık iklimi arasında ise negatif bir ilişki ($r = -0.210$; $P < 0.01$) olduğunu göstermiştir. Görev yönelimli hedefler, ego yönelimli hedefler ve performans iklimi ile oyunda kalma süreleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Sonuç olarak, yaşam doyumu ve ustalık iklimi, sporcuların oyunda kalma süreleri ile ilişkilidir.

Anahtar Sözcükler: Hedef yönelimi, Görev yönelimli hedefler, Ego yönelimli hedefler, Algılanan motivasyonel iklim, Ustalık iklimi, Performans iklimi, Yaşam doyumu, Oyunda kalma süresi.

**THE RELATIONSHIP OF PLAYING TIME TO GOAL PERSPECTIVE ORIENTATION,
LIFE SATISFACTION AND PERCEIVED MOTIVATIONAL CLIMATE IN YOUNG MALE
BASKETBALL PLAYERS**

ABSTRACT

The aim of the study was to determine the relationship of playing time to goal perspective orientation, life satisfaction and perceived motivational climate in young male basketball players in Turkey. A total of 187 basketball players (Age = 16.34 ±1.46 years) participated in this study. "Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire", "Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire" and "Life Satisfaction Questionnaire" were used to determine goal perspective orientation, perceived motivational climate and life satisfaction, respectively. The data was analyzed by determining descriptive statistics and pearson correlation coefficient. Positive relationship was found between the playing time and the life satisfaction ($r = 0.460$; $P < 0.00$). Negative relationship was found between playing time and the mastery climate ($r = -0.210$; $P < 0.01$) of young male basketball players. No significant relationship was found between the playing time and the task orientation, the ego orientation or the performance climate.

Key Words: *Goal orientation, Task orientation goals, Ego orientation goals, Perceived motivational climate, Mastery climate, performance climate, life satisfaction, playing time.*

GİRİŞ

Doğası gereği, insanoğlunun hedef yönelimli organizmalar olduğu kabul edilmektedir. Bu varsayımı doğru kabul eden bir çok yaklaşım ve kuramlar geliştirilmiş ve psikolojideki hedef odaklı davranışların farklı yönleri incelenmiştir (Kluckhohn ve Murray, 1953; Lewin, 1935; Little, 1983; Little, Lecci ve Watkinson, 1992; Pervin, 1983). Etki, biliş ve davranışla bağlantılı olan hedeflerin güdülenmiş davranışları anlamının merkezinde olduğu bilinmektedir (Buss ve Cantor, 1989). Cantor (1990), belirli hedeflere bağlı olmanın, kişisel temsil ve amaç duygusu sağladığını belirtmektedir.

Öznel-olma alanı içerisinde, kişisel

hedef sistemlerinin özellikleri, yaşam doyumunun göstergeleri olarak değerlendirilmekte ve incelenmektedir (Brunstein, 1993; Emmons, 1986; Yetim, 1993). Csikzentmihalyi (1975, 1990), insanların değerli ve zor bir faaliyetle uğraşırken, kendilerini tamamen buna verdiklerinde, büyük bir tatmin yaşadıklarını belirtmiştir. İçsel ve kendileri ile ilgili hedefleri başarmaya çalışan bireyler, yaşamlarından daha çok tatmin olurlar (Cantor ve Fleson, 1991; Kasser ve Ryan, 1993). Sonuç olarak, yaşam doyumu ile ilgili çalışmaların çoğu, bireysel mutluluğun, insanların başarmaya çabaladığı hedeflere bağlı olduğu görüşünden yola çıkmaktadır (Diener, 1984; Emmons, 1986; Michalos, 1985).

Eğitim psikolojisindeki başarı moti-

vasyon çalışmalarından etkilenen spor psikologları, son zamanlarda spor faaliyetlerindeki hedef perspektif yaklaşımı ile ilgilenmektedirler (Ames, 1984; Ames ve Archer, 1988; Dweck, 1986; Maehr ve Nicholls, 1980; Nicholls, 1984, 1989). Örneğin, belirli hedeflere bağlılık, başarı motivasyonunun önemli bir unsuru olarak değerlendirilmektedir (Duda, 1989; Papaionnou, 1994). Nicholls'un (1984, 1992; Nicholls ve ark., 1989) spor davranışları ile ilgili görüşünü benimseyen Duda (Duda, 1989a, 1989b; Duda ve White, 1992), sporcuların sahip olabileceği hedef yapısının, görev ve ego yönelimli hedefler adı verilen iki geniş ve birbiri ile ilişkili boyutta değerlendirilebileceğini önermektedir. Hedef perspektif yaklaşımına göre, yüksek görev yönelimli hedeflere sahip sporcular, yetenek ve becerilerini geliştirmeye öncelik verip, kendi bireysel performansını artırmaya odaklanır. Yapılan çalışmalar, görev yönelimi, yaşam doyumu ve yaşamdan zevk alma ile içsel spora ilginin doğru orantılı olduğunu göstermiştir (Duda ve Nicholls, 1992; Duda ve ark., 1995).

Diğer hedef yönelimi ise, ego yönelimli hedeflerdir. Ego yönelimi üstünlük ve aşağılık hislerini içermektedir. Ego yönelimli hedeflere ulaşmayı öncelik olarak belirleyen sporcular, müsabaka esnasında diğerlerini geçmeye ya da en iyi olmaya odaklanırlar. Ego yönelimli hedef perspektif yaklaşımının, istikrarsızlık, daha yüksek kaygı düzeyleri, spor faaliyetlerinden daha az doyum ve daha az

zevk alma ile ilişkili olduğu görülmüştür (Boyd, 1990; Duda, 1988, 1992; Duda ve Chi, 1989; Duda, Chi ve Newton, 1990; King ve Williams, 1997; Papaionnou ve Kouli, 1999; Voight, Callaghan ve Ryska, 2000). Elit sporcuların, elit olmalarıyla göre daha çok ego yönelimli hedeflere sahip olduğu belirtilmiştir (Duda ve White, 1992; Reilly ve ark., 2000). Benzer bir şekilde, genç elit Hollandalı futbolcularda, ego yönelimli hedefler ile algılanan başarı arasında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür (Van-Yperen ve Duda, 1999). Toros (2001, 2002), bu bulguların Türk basketbol oyuncuları için de geçerli olduğunu doğrulamıştır.

Hedef perspektif yaklaşımı ile yakından ilişkili olan başka bir yaklaşım ise, algılanan motivasyonel iklimin iki faktör kuramıdır. Bir spor ortamının, iki farklı algılanan motivasyonel iklimine sahip olduğu öne sürülmüştür (Roberts ve Ommundsen, 1996). Bunlardan ilki, sosyal sorumluluğu, yaşam boyu beceri gelişimini destekleyen ve kararlılığı öne çıkaran ustalık iklimidir. İkincisi, rakibinin yeteneklerine ve yaptıklarına odaklaşmayı kolaylaştıran, star olmayı, rakibini alt etmeyi güçlendiren performans iklimidir. Roberts ve Treasure (1995), sporcuların içinde bulunduğu algılanan motivasyonel iklimin, sportif hedeflere ve bununla ilişkili performanslara katkıda bulunan önemli bir faktör olduğunu öne sürmüşlerdir. Bir spor ortamı, sadece farklı antrenörlük ve antrenman davranışları değildir. Aynı zamanda antrenörler, mena-

jerler, aileler ve seyirciler açık ve gizil pekiştirmeler yoluyla böyle bir iklimi oluştururlar. Yapılan araştırmalarda, performans ikliminin, rakiplere göre daha iyi olmanın getirdiği doyum duygularını artırdığı belirtilmiştir (Roberts ve Ommundsen, 1996).

Spor seyircilerinin, Türk basketbolcular üzerindeki etkisi ile ilgili herhangi bir araştırma yoktur. Ancak, genel gözlemler ve ortak görüşler, spor seyircisinin, başarılı olmaları ve takımdaki diğer oyuncularla uyumlu bir şekilde oynayabilmeleri için basketbolcuları cesaretlendirmek amacıyla onlarda bir miktar baskı yarattıklarını göstermektedir. Basketbol ülkemizde oldukça popülerdir ve seyircilerin oyunlara katılımı yüksektir. Sporcuların oyun esnasında seyircilerden etkilendiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz. Dahası, basketbolcular bazen TV'deki magazin programlarında görünmekte ve reklamlarda oynamaktadırlar. Spor medyasında, en yüksek sayı atanlar, NBA'de oynayan Türk oyuncuların çoğalması ve basketbol milli takımımızın başarısı çok saygı görmektedir. En çok satan gazetelerin spor yazarlarını kapsayan bir çalışmada, köşe yazılarının çoğunun, kazanan takımla ve oyuncularıyla ilgili olduğu görülmüştür (Toros ve Yetim, 2000; Toros, 2001). Bütün bu anlatılanlar ışığında, takım bir maçı kaybettiğinde, sporcuların yetenek gelişimi ve oynanan oyunun kalitesine spor medyasında çok fazla yer verilmez. Kısacası ülkemizde, seyircilerin ve spor medyasının

algılanan performans iklimini cesaretlendirdiği ve içinde buldukları iklimi performans temelli olarak algılayan basketbolcuların doyuma ulaşmalarını hızlandırdığı söylenebilir.

İlgili bulguların da yardımı ile, spor ortamında algılanan motivasyonel iklimin, sporcuların hedef yönelimlerini desteklediği ve etkilediğini söyleyebiliriz. Duda (1996), algılanan motivasyonel iklimin, hedef yönelimi ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Toros ve Yetim (2000), Türkiye'de farklı spor branşlarında, hedef yönelimleri ile algılanan motivasyonel iklim değişkenleri arasında yüksek bir ilişki olduğunu açıklamışlardır. Yüksek görev yönelimine sahip öğrenciler, algıladıkları motivasyonel iklimi, ustalık yönelimli iklim olarak algıladıkları, yüksek ego yönelimine sahip öğrenciler, algıladıkları motivasyonel iklimi performans yönelimli iklim olarak algılamaktadırlar (Roberts ve Ommundsen, 1996).

Bu araştırmanın amacı, genç erkek basketbolcuların müsabaka sırasında oyunda kalma süreleri ile hedef yönelimleri olarak adlandırılan görev ve ego yönelimli hedefler, algılanan motivasyonel iklim olarak belirtilen ustalık ve performans iklimi ve yaşam doymu arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

YÖNTEM

Örneklem: Araştırmanın evrenini, 2002-2003 sezonunda, Türkiye'de gençler kategorisinde oynayan basket-

bolcular oluşturmaktadır. Evreni olabildiğince temsil etmek üzere, 2003 yılında Konya'da yapılan Türkiye Genç Erkekler Basketbol Şampiyonası'na katılan, 16 takımdan 187 genç erkek basketbolcu örneklem olarak belirlenmiştir. Araştırmada genç basketbolcuların yaş ortalaması 16.34 ± 1.46 yıldır.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma, Konya'da yapılan Türkiye Genç Erkekler Basketbol Şampiyonasına katılan, 16 takımdan 187 genç erkek basketbolcu ile sınırlıdır. Ölçeklerin Türk sporcularına uyarlama çalışmaları yapıldığı için devşirme oyuncular araştırmaya dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada temel ölçme araçları, Duda (1989; 1992) tarafından geliştirilen "Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği (SGEYÖ)", Walling, Duda ve Chi (1993) tarafından geliştirilen "Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği (SAMİÖ)", Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilen "Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)" ve "Türkiye Basketbol Federasyonu Müsabaka İstatistik"leri bölümünden alınan basketbolcuların oyunda kaldığı süreyi belirten istatistik belgeleridir.

Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği: Sporda Görev ve Ego Yönelim Ölçeği, 7'si görev, 6'sı ego yönelimi olmak üzere 13 maddeden oluşmuştur. Ölçeği

yanıtlayanlar her bir maddeye katılımlarını 5'li değerlendirme sistemine göre yaparlar. Ölçeğin Türk sporcularına uyarlama çalışması Toros (2001) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği çalışması açıklayıcı faktör analizi yardımıyla yapılmış ve görev ve ego yönelimi olmak üzere iki faktör bulunmuştur (Duda, 1989; Duda ve ark., 1995). Ölçek ile ilgili çalışmada, ölçeğin iç tutarlığı görev yönelimi için .79 ve ego yönelimi için .81 olarak belirlenmiştir (Duda ve Whitehead, 1998). Duda (1992), ölçeğin üç haftalık test tekrar test güvenilirliğini görev yönelimi için .68 ve ego yönelimi için .75 olarak bulmuştur. Toros (2001), yaptığı çalışmada ilgili bulguları Türk sporcuları için test etmiştir. Bu çalışmada görev ve ego yönelimi olmak üzere iki faktörün genel varyansın %58'ini açıkladığı; iç tutarlığın görev yönelimi için .87 ve ego yönelimi için .85 olduğu ve üç haftalık test tekrar test güvenilirliğinin görev yönelimi için .65 ve ego yönelimi için .72 olduğu ortaya çıkmıştır.

Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği: Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği, 9'u performans, 12'si ustalık iklimi olmak üzere 21 maddeden oluşmuştur. Ölçeği yanıtlayanlardan her bir maddeyi 5'li değerlendirme sistemine göre yargılaması istenmektedir. Ölçeğin Türk sporcularına uyarlama çalışması Toros (2001) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin orijinal çalışmasında yapı geçerliği, hem açıklayıcı hem de doğrulayıcı

faktör analizi yardımıyla yapılmıştır (Walling, Duda ve Chi, 1993). Bu çalışmada ustalık ve performans iklimi olmak üzere iki faktörün bulunduğu belirlenmiştir. Seifriz ve arkadaşları (1992) ile Walling ve arkadaşları (1993), ölçeğin iç tutarlık katsayılarını sırasıyla, performans iklimi için .73 ve .84, ustalık iklimi için ise .80 ve .81 olarak bulmuşlardır. Barnes, Page ve McKenna (1997), ölçeğin bir aylık test-tekrar güvenilirliğini .68 olarak belirlemişlerdir. Toros (2001), ilgili bulguları Türk sporcular için test etmiştir. Bu çalışmada ustalık ve performans iklimi faktörlerinin ölçeğin genel varyansının %51'ini açıkladığı, ölçeğin iç tutarlığının ustalık iklimi için .84; performans iklimi için .90 olduğu ve üç haftalık test-tekrar test güvenilirliğinin ustalık iklimi için .66, performans iklimi için .74 olduğu ortaya çıkmıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeği: Yaşam doyumu ölçeği 5 aynı yönde ifadeden oluşmuştur. Yanıtlayanlardan her maddeye katılım düzeylerini 7'li değerlendirme sistemine bildirmeleri istenir. Ölçeğin gerek orijinal formunun, gerekse Türkçe'ye uyarlanmış formunun yüksek güvenilirliğe ve yapı geçerliğine sahip olduğu bildirilmiştir (Diener, 1984; Yetim, 1991).

Verilerin Toplanması: Veriler 2002-2003 sezonunda, Konya'da yapılan Türkiye Genç Erkekler Basketbol Şampiyonası sırasında toplanmıştır. Bir batarya haline getirilen ölçekler, turnuva esna-

sında yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulanmıştır. Turnuvaya katılan, 16 takımdan 192 basketbolcuya uygulanan ölçeklerden, 5'i geçersiz bulunmuş, 187'si değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi: Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Genç erkek basketbolcuları, değişkenlere göre belirlemek ve basketbolcular için bu değişkenler arasındaki farkları tanımlamak uygun olacaktır. Tablo 1'de, genç erkek basketbolcuların yaşam doyumu, görev ve ego yönelimli hedefleri, algılanan ustalık ve performans iklimleri ve oyunda kalma süreleri ile birlikte ilgili betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 1. Genç erkek basketbolcuların betimsel istatistikleri.

Değişkenler (n = 187)	\bar{X}	SS
Yaşam doyumu	4.79	0.56
Görev yönelimi	3.34	0.45
Ego yönelimi	2.85	0.47
Ustalık iklimi	3.43	0.49
Performans iklimi	3.11	0.86
Oyunda kalma süresi (dk)	19.6	0.54

Tablo 1'de betimsel istatistiklere bakıldığında, genç erkek basketbolcuların,

Tablo 2. Genç erkek basketbolcularda değişkenler arası korelasyon tablosu.

Değişkenler	Yaşam Doymu	Görev Yönelimi	Ego Yönelimi	Uсталık İklimi	Performans İklimi
Yaşam Doymu					
Görev Yönelimi	.120				
Ego Yönelimi	.490**	.450**			
Uсталık İklimi	.140	.300*	-.090		
Performans İklimi	.510**	.320*	.560**	-.070	
Oyunda Kalma Süresi	.460**	-.030	-.020	-.210*	-.040

*P<.01; **P<.00

yaşam doymu, görev ve ego yönelimi, ustalık ve performans iklimleri ortalamaları verilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilere ilişkin değişkenler arası korelasyon Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'de genç erkek basketbolcular açısından değişkenler arası Pearson korelasyon katsayıları sunulmuştur. Burada çift uçlu değerlendirme bakımından anlamlılık taşıyan bulgular incelenecektir. Buna göre bulgulara baktığımızda, genç basketbolcuların oyunda kalma süresi ile yaşam doymu ($r = 0.460$; $P < 0.00$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ve oyunda kalma süresi ile ustalık iklimi ($r = -0.210$; $P < 0.01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Görev yönelimli hedefler, ego yönelimli hedefler ve performans iklimi ile genç basketbolcuların oyunda kalma süreleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca, yaşam doymu ile ego yönelimi ($r = 0.490$; $P < 0.00$) ve performans iklimi

($r = 0.510$; $P < 0.00$) arasında pozitif, görev yönelimi ile ego yönelimi ($r = 0.450$; $P < 0.00$), ustalık iklimi ($r = 0.300$; $P < 0.01$) ve performans iklimi ($r = 0.320$; $P < 0.01$) arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ego yönelimi ile performans iklimi ($r = 0.560$; $P < 0.00$) arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bu araştırmada, genç basketbolcuların oyunda kalma süreleri ile hedef perspektif yaklaşımı, yaşam doymu ve algılanan motivasyonel iklimleri arasındaki ilişki, bir çok değişkene dayanan ölçümler sonucu, tam anlamıyla açıklanmıştır.

Bulgular düşünüldüğünde, performans iklimi ve ego yönelimi değişkenleri, yaşam doymunu etkileyen önemli göstergelerdir. Oyunda kalma süresi, yaşam doymu değişkenini çok yönlü açıklamaktadır.

Genç erkek basketbolcuların algılanan motivasyonel iklimleri ve hedef yönelimleri ile ilgilendiğimiz için, sporcuların bilişsel yargı ve değerlendirmelerde bulunacağını bekliyorduk. Benzer bir şekilde, yaşam doyumunun bireyin hayatı ile ilgili bilişsel yargıları ile tutarlı olması beklenmektedir. Böylece hedef yönelimleri, algılanan motivasyonel iklim ve yaşam doyumu değişkenleri, genç erkek basketbolcuların bilişsel yargılarına dayanmaktadır.

Performans temelli iklimin özelliklerini gösteren mevcut basketbol iklimi ile ilgili algılar, Türk basketbol oyuncularının yaşamlarından memnun olduğunu ve doyum duyduklarını göstermiştir. Bu bağlamda, yaşam doyumu ile algılanan motivasyonel iklim arasındaki ilişki ile ilgili bulgularımız Roberts ve Ommundsen (1996)'in bulguları ile paralellik göstermektedir. Yakın zamanda meydana gelen olayların yaşam doyumu üzerinde ciddi etkileri olduğu ortaya konmuştur (Diener ve ark.,1997; Kahnemann ve Tversky, 1979). Görünüşte de, bu sporcular son zamanlardaki başarılarını, yaşam doyumları ile ilgili karar vermede bir yardımcı olarak kullanmaktadırlar. Rakiplerine karşı üstünlük sağlamak için sporcuları cesaretlendiren ve onlara yapıcı uyarılarda bulunan antrenörler, menajerler ve seyircilerin ciddi desteği vardır. Beceri geliştirme ve takım sarginlığı sağlama gibi başarıların geliştirilmesi doyum olarak düşünülmemekle beraber bu süreç ve ilerlemeler olumlu sonuçlar

doğurmaktadır. Bu nedenle, genç basketbolcular için ustalık iklimi, yaşam doyumuna anlamlı bir katkıda bulunmaz. Başka bir neden ise rekabetçi spor ortamı olabilir. Türkiye'de gençler liginin oldukça rekabetçi olduğu ve basketbol antrenörleri ve oyuncularının başarılarını rakiplerinin becerileri ile karşılaştırdıkları kabul edilebilir. Bu bağlamda, Chaumeton ve Duda (1988), rekabetin ileri düzeylerinde, antrenörlerin ve oyuncuların rakiplerine üstünlük sağlamaya, daha düşük rekabet düzeylerindekiyle göre daha çok önem verdiği sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın bulguları, yukarıdaki çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Yüksek yaşam doyumuna sahip genç basketbolcuların takım kültürünün, bireysel ve grup başarısını, üstünlüğü, rakibe üstün gelmeyi desteklediğini ve sporcuların hedef yönelimlerini şekillendirdiğini, onlara ego yönelimli hedefleri kazandırdığını söylemek yanlış olmaz. Aslında bu yorum için elimizde bulgular vardır. Toros (2001), Türkiye'de elit ve elit olmayan basketbol oyuncularının yüksek yaşam doyumuna sahip olduklarını, performans ikliminin ortalama puanlarının, ego yönelimi ortalama puanlarından oldukça farklı olduğunu bulmuştur. Hem performans iklimi hem de ego yönelimi yüksek olanların yaşamdan daha çok haz aldığı gözlenmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, ilgili literatürde farklı bulgular bulunmaktadır. Literatüre göre, görev yönelimi yüksek oyuncular, takım

ortamını ustalık iklimi olarak algılar ve bu tür sporcular aktivitelerden daha çok doyum duyarlar (Duda ve Nicholls, 1992; Duda ve ark., 1995). Bu yüzden elde ettiğimiz sonuçların mantıklı bir açıklaması olmalıdır.

Olası bir açıklama, Türk insanları ile ilgili psiko-sosyal araştırmalardan gelebilir. Türk insanının bireysellik/kolektiflik yönelimleri ile ilgili çalışmalar, Türk kültürünün hem bireysellik hem de kolektiflik yönelimlerine aynı anda sahip olduğunu ortaya koymuştur. Göregenli (1995, 1997), Türk insanının iki tür yönelime aynı anda sahip olduğunu bulmuştur. İmamoğlu ve Gültekin (1987), Türk kültürünün sadece kolektif ya da bireysel olarak değerlendirilemeyeceğini, bu iki olguyu da aynı anda kapsadığını belirtmişlerdir. Bir yanda, Türk insanları tarihi gelişimlerinden gelen kolektif değerlerle büyürken öte yandan 1970'lerden bu yana gerçekleşen hızlı sosyal değişiklikler, şehirleşme oranı, eğitim düzeyinin yükselmesi ve eğitimde daha başarılı olma, özel yaşam tarzlarını benimseme ve bağımsız şekilde daha rahat yaşama gibi bireysel değerler de ortaya çıkmıştır. Dahası, Kağıtçıbaşı (1994, 1996, 1997), mevcut Türk kültüründeki bazı unsurların bu iki değer birleşip oluşturduğu tek bir yapı halini aldığı söyler. Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman (1988), İstanbul'un düşük gelirli bölgeleri de bu öngörülerini geliştirmiştir. Yukarıdaki bilgilerle tutarlı bir şekilde Phalet ve Claeys (1993), Türk gençleri arasında hem sa-

dakat hem de kendini gerçekleştirmek gibi özellikleri birleştiren bir yapı olduğunu belirtmektedir.

Böylece Türk genç erkek basketbolcular için yüksek performans iklimi algılarına ve ego yönelimli hedeflere sahip olmak Amerika veya İngiltere'deki ile aynı şey değildir. Bireysel toplumdaki insanlar kişisel özellikleri ve bireysel yönlerini kullanarak sosyal olay ya da durumları tanımlar (Markus ve Kitayama, 1991). Böylece batılı ülkelerdeki sporcular kendilerini görev yönelimli hedeflere göre değerlendirir. Aksine kolektif uluslardaki insanlar sosyal olayları tanımlamak için grup özelliklerini ya da sosyal koşulları kullanırlar. Kültürel yapının hem bireysellik hem de kolektiflik temeline oturduğu Türkiye'de insanlar, kişisel ve sosyal olayları değerlendirirken hem bireysel hem de kolektif özellikleri kullanırlar. Bu ipuçlarını bulgularımıza uyarlarken, bir yandan ortak bir kural olarak takım ikliminin başarılı olması gerektiğini diğer yandan da sporcuların oldukça rekabetçi ortamlar içinde spor hayatlarından doyum almak için ego yönelimine sahip olmaları gerektiğini söyleyebiliriz. Türk kültürünün etkileri, oyuncuların diğerleri ile yakın ve sadık olmaya ayrıca onlardan destek almaya yönlendirir. Ancak unutulmamalıdır ki bu oyuncuların aynı zamanda özerk davranışları da vardır ve onlar kendini gerçekleştirmek ve yarışmacılık gibi özelliklere de sahiptirler. Antrenörleri, aileleri, takım menajeri, spor seyircileri ve medya, sporculu-

rı başarı ve dayanışmaları üzerinde yoğunlaşarak destekler. Bu tür sosyal norm, sporcuları aktivitelerinde ego yönelimli hedeflere yönlendirir. Bu nedenle, kültürel normlarla desteklenen bireysel ego yönelimli hedeflere sahip genç basketbolcuların yaşam doyumlarında da önemli bir role sahip olduğu görülmektedir.

Genç basketbolcuların oyunda kalma süresi değişkeni, diğer oyuncuların daha çok ilk beşte yer alarak performans elde etme anlamına geldiğinden, bu değişkenin özellikle yaşam doyumu ile ilişkili olması doğaldır. Çünkü genç basketbolcular müsabaka esnasında daha çok baskı hissederler. İlk beşte yer alıyorsa bu performanslarını yüksek tuttuklarını ve başarılarının sabit olduğunu gösterir. Ancak, genç takım seviyesine gelememiş basketbolcular performanslarını daha yüksek tutmayabilirler ve deneyimlerini ustalık düzeyine getirmemişlerdir. Elit sporcuların beceri ve kendini geliştirmede daha çok ego yönelimli hedefler gösterdikleri belirtilmiştir (Duda, 1989; Duda ve White, 1992).

Sonuç olarak, bu araştırma, genç basketbol oyuncularının oyunda kalma süresinin, yaşam doyumları, hedef yönelimleri ve motivasyonel iklimleri özelliklerince belirlendiğini gösteren bulgular ortaya koymuştur. Oyunda kalma süresi, hem görev yönelimli hedefler hem de yaşam doyumu ile ilgili aktivitelerin profesyonel gelişiminin bir sonucu olarak düşünülmektedir. Daha sonra yapılacak

olan araştırmalarda, oyunda kalma süresine etki eden göstergeler, cinsiyet ve diğer spor dalları da göz önünde bulundurularak incelenirse, elde edilecek bulgular ilgili değişkenler arasındaki ilişkilerin ayrıntılı olarak belirlenmesini ve daha özgün değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Yazışma Adresi (Corresponding Address)

Turhan TOROS

Hacettepe Üniversitesi

Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu

06800 Beytepe / ANKARA

e-posta: turhantoros@yahoo.com

KAYNAKLAR

- Ames, C. (1984). **Competitive, cooperative and individualistic goal structures: A motivational analysis**. In R. Ames & C. Ames (Eds.), *Research on motivation in education: Student motivation*, New York: Academic Press.
- Ames, C. & Archer, J. (1988). Achievement goals in the classroom: Students' learning strategies and motivation process. **Journal of Educational Psychology**, 80, 260-267.
- Barnes, J.K., Page, A. & McKenna, J. (1997). Goal orientation and motivational climate of international rowers during training and competition seasons. **Journal of Sport Science**, 15, 70-71.
- Brunstein, J.C. (1993). Personal goals and subjective well-being: A longitudinal study. **Journal of Personality and Social Psychology**, 65, 1061-1070.
- Boyd, M.P. (1990). The effects of participation orientation and success-failure on post-competitive affect in young athletes. Unpublished doctoral dissertation.

- tion, University of Southern California.
- Buss, D.M. & Cantor, N. (Eds). (1989). **Personality psychology: Recent trends and emerging directions**. New York: Springer-Verlag.
- Cantor, N. (1990). From thought to behavior: "Having" and "doing" in the study of personality and cognition. **American Psychologist**, 45, 735-750.
- Cantor, N. & Fleeson, W. (1991). Life tasks and self-regulatory processes. **Advances in Motivation and Achievement**, 7, 327-369.
- Chaumeton, N.R. & Duda, J.L. (1988). Is it how you play the game or whether you win or Lose?: The effects of competitive level and situation on coaching behaviors. **Journal of Sport Psychology**, 11, 157-174.
- Chi, L. & Duda, J.L. (1995). Multi-sample confirmatory factor analysis of the Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire. **Research Quarterly for Exercise and Sport**, 66, 91-98.
- Csikszentmihalyi, M. (1975). **Beyond boredom and anxiety: The experience of play in work and games**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). **Flow: The psychology of optimal experience**. New York: Harper and Row.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. **Journal of Personality Assessment**, 49, 71-75.
- Diener, E., Suh, E. & Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24, 25-41.
- Duda, J.L. (1988). The relationship between goal perspectives and persistence and intensity among recreational sport participants. **Leisure Sciences**, 10, 95-106.
- Duda, J.L. (1989a). **Goal perspectives and behavior in sport and exercise settings**. In C. Ames & M. Maehr (Eds.), *Advances in motivation and achievement*. Greenwich, CT: JAI Press.
- Duda, J.L. (1989b). Goal perspectives, participation and persistence in sport. **International Journal of Sport Psychology**, 20, 42-56.
- Duda, J.L. (1989c). The relationship between task and ego orientation and the perceived purpose of sport among male and female high school athletes. **Journal of Sport and Exercise Psychology**, 11, 318-335.
- Duda, J.L. (1992). **Motivation in sport settings: A goal perspective analysis**. In G. Roberts (Ed.), *Motivation in sport and exercise*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Duda, J.L. & Chi, L. (1989). The effect of task and ego involving conditions on perceived competence and causal attributions in basketball. Paper presented at the meeting of the Association for the Advancement of Applied Sport Psychology, University of Washington, Seattle, WA.
- Duda, J.L., Chi, L. & Newton, M. (1990). Psychometric characteristics of the TEOSQ. Paper presented at the annual meeting of the North American Society for the Psychology of Sport and Physical Activity, University of Houston, TX.
- Duda, J.L., Chi, L., Newton, M.L., Walling, M.D. & Catley, D. (1995). Task and ego orientation and intrinsic motivation in sport. **International Journal of Sport Psychology**, 26, 40-63.
- Duda, J.L., Fox, K.R., Biddle, S.J.H. &

- Armstrong, N. (1992). Children's achievement goals and beliefs about success in sport. **British Journal of Educational Psychology**, 62, 313-323.
- Duda, J.L. & Nicholls, J.G. (1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. **Journal of Educational Psychology**, 84, 290-299.
- Duda, J.L. & White, S.A. (1992). Goal orientations and beliefs about the causes of success among elite athletes. **The Sport Psychologist**, 6, 334-343.
- Duda, J.L. & Whitehead, J. (1998). **Measurement of goal perspectives in the physical domain**. In J.L. Duda (Ed.), *Advances in sport and exercise psychology measurement*, Morgantown, WV: Fitness Information Technology, Inc.
- Dweck, C.S. (1986). Motivational processes affecting learning. **American Psychologist**, 41, 1040-1048.
- Emmons, R.A. (1986). Personal strivings: An approach to personality and subjective well-being. **Journal of Personality and Social Psychology**, 51, 1058-1068.
- Göregenli, M. (1997). Individualist-collectivist tendencies in a Turkish sample. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 28, 787-794.
- Göregenli, M. (1995). Individualism-collectivism orientations in the Turkish culture: A preliminary study. **Turkish Journal of Psychology**, 10, 1-14.
- İmamoğlu, E.O. & Gültekin, Y.Y. (1987). **An interdependence of human development**. In Ç. Kağıtçıbaşı (Ed.), *Growth and progress in cross-cultural psychology*, Lisse, Holland: Swets and Zeitlinger.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1997). **Individualism and collectivism**. In J.W. Berry, M.H. Segall, & Ç. Kağıtçıbaşı (Eds.), *Handbook of cross-cultural psychology*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). The related autonomous self: A new synthesis. **Turkish Journal of Psychology**, 11, 36-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1994). **A critical appraisal of individualism and collectivism: Toward a new formulation**. In U. Kim, H. Triandis, Ç. Kağıtçıbaşı et. Al. (Eds.), *Individualism and collectivism: Theory, method and applications*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Kahneman, D. & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. **Econometrica**, 47, 313-327.
- Kasser, T. & Ryan, R.M. (1993). A dark side of the American dream: Correlates of financial success as a central life aspiration. **Journal of Personality and Social Psychology**, 65, 410-422.
- King, L.A. & Williams, T.A. (1997). Goal orientations and performance in martial arts. **Journal of Sport Behavior**, 20, 397-412.
- Kluckhohn, C. & Murray, H.A. (1953). **Outline of a conception of personality**. In C. Kluckhohn & H.A. Murray (Eds.), *Personality in nature, society and culture* (2.ed.). New York: Knopf.
- Larsen, R.J., Diener, E. & Emmons, R.A. (1983). Validity and meaning of measures of subjective well-being. Paper presented at the Midwestern Psychological Association Convention, Chicago.
- Lewin, K. (1935). *A dynamic theory of personality*. New York: McGraw-Hill.
- Little, B.R. (1983). Personal projects: A rationale and method for investigation. **Environment & Behavior**, 15, 273-309.
- Little, B.R., Lecci, L. & Watkinson, B. (1992).

- Personality and personal project: Linking big five and PAC units of analysis. **Journal of Personality**, 60, 501-525.
- Maehr, M.L. & Nicholls, J.G. (1980). Culture and achievement motivation: A second look. In N. Warren (Ed.), *Studies in cross-cultural psychology*. New York: Academic Press.
- Markus, H.R. & Kitayama, S. (1991). Culture and self: Implications for cognition, emotion and motivation. **Psychological Review**, 98, 224-253.
- Michalos, A.C. (1985). Multiple discrepancies theory (MDT). **Social Indicators Research**, 16, 347-413.
- Nicholls, J. (1984). Achievement motivation: Conceptions of ability, subjective experience, task choice and performance. **Psychological Review**, 91, 328-346
- Nicholls, J. (1989). **The competitive ethos and democratic education**. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Papaioannou, A. (1994). Development of a questionnaire to measure achievement orientations in physical education. **Research Quarterly for Exercise and Sport**, 65, 11-20.
- Papaioannou, A. & Kouli, O. (1999). The effect of task structure, perceived motivational climate and goal orientations on students' task involvement and anxiety. **Journal of Applied Sport Psychology**, 11, 51-71.
- Pervin, L.A. (1983). **The static and flow of behavior: Toward a theory of goals**. In M.M. Page (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Phalet, K. & Claeys, W. (1993). A comparative study of Turkish and Belgian youth. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 24, 319-343.
- Reilly, T., Williams, A.M., Nevill, A. & Franks, A. (2000). A multidisciplinary approach to talent identification in soccer. **Journal of Sports Sciences**, 18, 695-702.
- Roberts, G.C. & Ommundsen, Y. (1996). Effect of goal orientations on achievement beliefs, cognitions and strategies in team sport. **Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports**, 6, 46-56.
- Roberts, G.C. & Treasure, D.C. (1995). Achievement goals, motivational climate and achievement strategies and behaviors in sport. **International Journal of Sport Psychology**, 26, 64-80.
- Seifriz, J.J., Duda, J.L. & Chi, L. (1992). The relationship of perceived motivational climate to intrinsic motivation and beliefs about success in basketball. **Journal of Sport and Exercise Psychology**, 14, 375-391.
- Toros, T. (2001). Effect of goal orientations, motivational climates on life satisfaction among the elite and non elite Turkish basketball players. Unpublished master thesis, Mersin University, Mersin/TURKEY.
- Toros, T. (2002). Goal orientations, motivational climates on life satisfaction among the elite and non elite Turkish basketball players. **Hacettepe University Journal of Sport Sciences**. 13(3), 24-36.
- Toros, T. & Yetim, Ü. (2000a). A preliminary study on the Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire for adaptation to the Turkish athletes. Paper presented at the first International Sport Sciences Congress, Marmara University, İstanbul.
- Toros, T. & Yetim, Ü. (2000b). A preliminary study on the Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire for adaptation to the Turkish athletes.

- Paper presented at the first International Sport Sciences Congress, Marmara University, Istanbul.
- Toros, T. & Yetim, Ü. (2000c). Goal orientations and motivational climates among the different branches of athletes in Turkey. Paper presented at the 10. National Psychology Congress, Ege University, Izmir.
- Van-Yperen, N.W. & Duda, J.L. (1999). Goal orientations, beliefs about success and performance improvement among young elite Dutch soccer players. **Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports**, 9, 358-364.
- Voight, M.R., Callaghan, J.L. & Ryska, T.A. (2000). Relationship between goal orientation, self-confidence and multidimensional trait anxiety among Mexican-American female youth athletes. **Journal of Sport Behavior**, 23, 271-289.
- Walling, M.D., Duda, J.L. & Chi, L. (1993). The perceived motivational climate in sport questionnaire: Construct and predictive validity. **Journal of Sport and Exercise Psychology**, 15, 172-183.
- Yetim, Ü. (1993). Life satisfaction: A study based on the organization of personal projects. **Social Indicators Research**, 29, 277-289.
- Yetim, Ü. (1991). Reliability and validity of Satisfaction with Life Scale in Turkish form. Paper presented to the 6th National Psychology Conference Book, 200-206, Istanbul University Publication.
- Yetim, Ü. (2001). The impacts of individualism/collectivism, self esteem and feelings of mastery on life satisfaction among the Turkish University students and academicians. **Journal of Happiness Studies**. 123-156.